

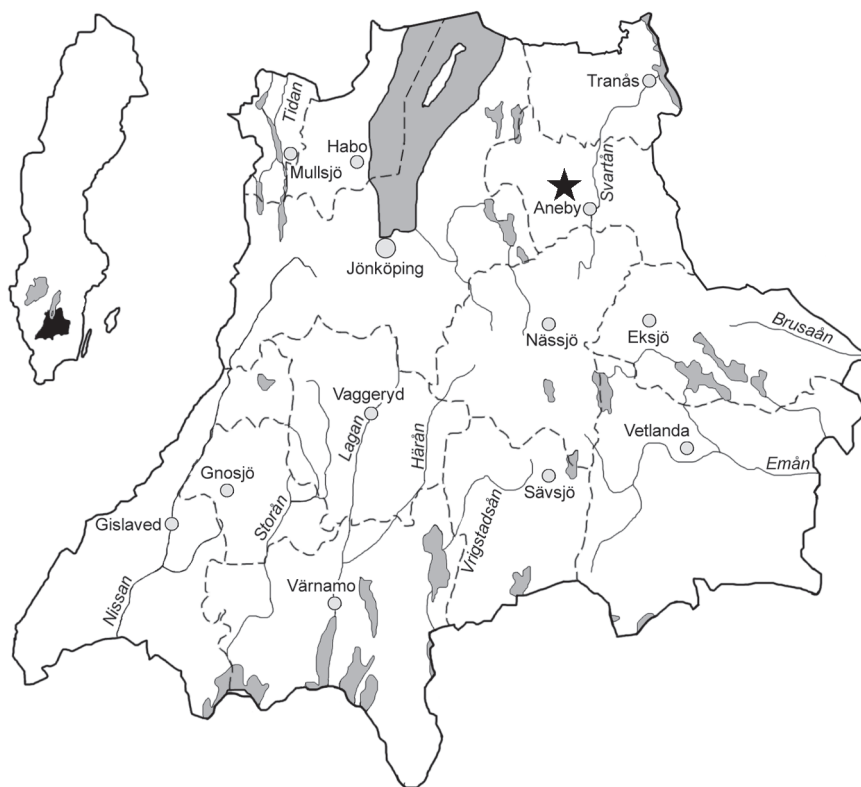
Lommaryds kyrka

Antikvarisk kontroll i samband med uppförande av
skjutbart glasparti i norra korsarmen
Lommaryds socken i Aneby kommun
Jönköpings län, Linköpings stift

Lommaryds kyrka

Antikvarisk kontroll i samband med uppförande av
skjutbart glasparti i norra korsarmen
Lommaryds socken i Aneby kommun
Jönköpings län, Linköpings stift

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård

Grafisk design: Anna Stålhammar

Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2013

Innehåll

Inledning	5
Syfte	6
Historik	6
Före restaurering.	6
Omfattning och vidtagna åtgärder	7
Lillkyrka.	7
Digitalorgel	8
Sammanfattning.	8
Utvärdering	8
Antikvariska iakttagelser.	9
Referenser.	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Bilagor	10

Bilagor

1. Fotografier från slutbesiktning 5/12 2003, efterbesiktning 1/12 2004.
2. Skiss till glasparti, Lennart Arfwidsson, ATRIO Västervik AB.
3. Ritning över kyrkan, ATRIO Västervik AB.
4. Ritning dörr, ATRIO Västervik AB.

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen lämnade i beslut daterat 2002-12-03 tillstånd till viss omgestaltung av Lommaryds kyrka, dnr 433-8650-02. Tillståndet gällde för insättande av ett glasparti mellan långhuset och norra korsarmen, enligt förslag upprättat av ATRIO Arkitekter i Västervik AB. Ett villkor i beslutet var att arbetena skulle ske med antikvarisk kontroll av Jönköpings läns museum.

Under processen tillkom frågan att införskaffa en digitalorgel, vilket länsstyrelsen i beslut daterat 2003-07-18, dnr 433-8176-2003, lämnade tillstånd till. Enligt beslutet skulle färgsättning, kabeldragning etc, ske i samråd med antikvarie.

Arbetena vad avser lillkyrkan utfördes i huvudsak under hösten 2003. Antikvarie Britt-Marie Börjesgård har följt arbetena och sammanställt rapporten.

Kyrkorummet före åtgärd.

Detalj av läktaren före åtgärd.

Syfte

Syftet med åtgärden var att bättre kunna avgränsa den sedan tidigare inredda "lillkyrkan" i norra korsarmen. Genom att sluta utrymmet går rummet bättre att använda oberoende av det stora kyrkorummet.

Historik

Lommaryds kyrka är en nyromansk stenkyrka i granit. Den är uppförd åren 1889–1893 efter ritningar av arkitekt Ludvig Peterson (1853–1931). Ludvig Peterson har förutom ett antal kyrkor även ritat många offentliga byggnader i Stockholm och landsorten. Peterson, som var bördig från Hästryd i Frinnaryds socken, arbetade i den tidens anda, där byggnaderna fick olika karaktär och stil utifrån funktion.

Lommaryds kyrka genomgick en omfattande renovering år 1952–1955 efter ritningar av restaureringsarkitekten Erik Lundberg. Arbetena gällde framförallt en invändig omdaning, koret omformades, all bänkinredning byttes och den södra korsarmen omgestaltades till ett andaktsrum och sakristia.

År 1988 slammades kakelväggen i koret över och några år senare demonterades bänkarna i norra korsarmen som inrättades till lillkyrka. Ombyggnaden 1990, som i övrigt omfattade bland annat åtgärder för att förbättra handikapptillgängligheten, ritades av Lenart Arfvidsson, ATRIO i Västervik.

Kyrkans läktarorgel är samtida med kyrkan, och är tillverkad 1893 av Åkerman & Lund AB i Knivsta. Den byggdes med 16 stämmor och två manualer plus pedal. Orgeln bedöms vara i originalskick och därmed av ett högt kulturhistoriskt värde.

Före restaurering

Den norra korsarmen var sedan i början av 1990-talet inredd till lillkyrka. Någon fysisk avgränsning mellan långhuset och korsarmen fanns dock inte.

Frågan om skjutdörrar hade tidigare diskuterats, läns museet deltog i ett samråd 1998 kring detta. Skjutdörrarna föreslogs placeras på insidan av de pelare som bär upp läktarpartiets ornerade bröstning, mot korsarmen till, detta för att inte påtagligt förändra kyrkorummets karaktär.

Golvet i norra korsarmen var täckt med en grönmelerad linoleummatta. Golvet i långhuset är beklätt med tegel. Gränsen mellan de två utrymmernas golvmaterial följer långhusets väggliv. Läktaren över den norra korsarmen nås via en svängd trappa i ett rundat trapptorn vid korsarmens nordvästra sida. I samband med ombyggnad 1990 gjordes en handikappentré vid den norra porten

Norra korsarmen före åtgärd.

och ett nytt innerdörrparti sattes upp vid den norra entrén, med utanpåliggande karm.

Kyrkans läktarorgel betraktades vid tiden som i stort sett ospelbar, en eventuell restaurering diskuterades, men i avvaktan på denna fanns behov av ett fungerande instrument.

Omfattning och vidtagna åtgärder

Lillkyrkan

Ett nytt glasat väggparti har monterats mellan långhuset och norra korsarmen. Glaspartiet är tillverkat i trä och består av sex rörliga delar. Delarna är monterade med sina bärskenor i en bärande stålbalk som är fäst i underkant på de befintliga läktarbalkarna av trä. Stålbalken och glaspartiernas bärkonsoler döljs av en bräda på respektive sida om balken, brädorna är avfasade lika balken i läktarbröstets framkant. Mot väggarna är monterade upplagsstål. Enligt handling föreslogs en intäckning över den inre kornischbrädan, denna beslöts utgå.

Tre golvskenor är nedfälda i frästa spår i golvet för styrrullar i dörrbladens underkant. Den gröna linoleummattan skulle enligt beslut bytas till en matta i en varmgrå ton, Sommer 6602.

Glaspartierna utfördes som traditionella fönsterpartier med ett ramverk av trä, de härdade glasen monterades mellan två hålkålslistor. Glaspartierna tillverkades på verkstad av Furu klass A mö-

Trapploppet upp till läktaren före åtgärd.

Pågående arbete, från kyrkorummet sett.

Glaspartierna är monterade men ej målade.

belkvalitet.

Det nya glaspartiet målades med linoljefärg, i en grå kulör avstämmd mot läktarbröstets färgsättning. Täckbrädor vid balk målades lika balken under läktaren, varmgrå men utan den ljusblå accentfärgen i fasen.

Trapploppet upp till norra korsarmens läktare försågs med en specialtillverkad dörr, också den utförd av huvudentreprenören, Huskvarna Snickeri & Inredning AB. Dörren sattes i bottenplanet med utanpåliggande karm och utformades lika dörren vid norra ingången, dock något enklare utan det dekorativa överstycket. Dörren målades grå, lika glaspartiet.

I samband med arbetena målades även glasningslisten till dörrarna i norr. Listen var vit mot de i övrigt blåa dörrarna. Glasningslisterna målades i samma kulör som dörrarna för att få ett något lugnare utseende. I handlingarna föreskrevs att glasen i de norra dörrarna skulle bytas till franskt antikglas natur. Under processen beslöts att istället välja glas till den nya dörren till läktaren lika ytterdörrarnas.

Digitalorgel

Beslutet avseende digitalorgeln föreskriver att den ska målas i kulör som passar mot kyrkorummet. Orgeln levererades i en ljus ekkulör, vilken på församlingens önskemål lämnades utan vidare inmålning. De stora huvudhögtalarna är placerade på golvet på läktaren och skulle målas in i väggfärg, de leverades vita, dock något vitare än väggen.

För att kunna nyttja digitalorgeln i både långhuset och lillkyrkan monterades den med en lång elkabel. En kabelvinda byggdes i hörnet av den främsta bänken. Vindan är inbyggd i en enkel låda av plywood. Den skulle enligt beslut målas in.

Sammanfattning

De genomförda arbetena har omfattat:

- norra korsarmen har avgränsats mot kyrkorummet med ett glasat skjutdörrsparti
- trappöppningen upp mot den norra läktaren har försetts med en dörr
- en digitalorgel har installerats i kyrkan.

Utvärdering

Slutbesiktning av utförda arbeten genomfördes den 5 december 2003. Närvarande vid besiktningen var representanter för församlingen och samfälligheten, Arne Andersson, Ulla Andersson, Leif Nylén, Curt Nylén och Anita Henning, entreprenörer, Weine Solsjö, WS-bygg och Anne Håkansson, Anne Håkanssons Måleri AB, arkitekt Lennart Arfwidsson och antikvarisk kontrollant Britt-Marie Börjesgård. Vid slutbesiktningen var dock inte dörren till

norra läktaren klar och ett datum för efterbesiktning fastställdes till februari 2004. Den avtalade efterbesiktningen kom sedan att inställas eftersom arbetena inte var helt klara vid det tillfället.

En efterbesiktning genomfördes den 1 december 2004. Vid besiktningen var samfällighetens representant Arne Andersson, antikvarie Britt-Marie Börjesgård och Christine Hederström från länsstyrelsen närvarande.

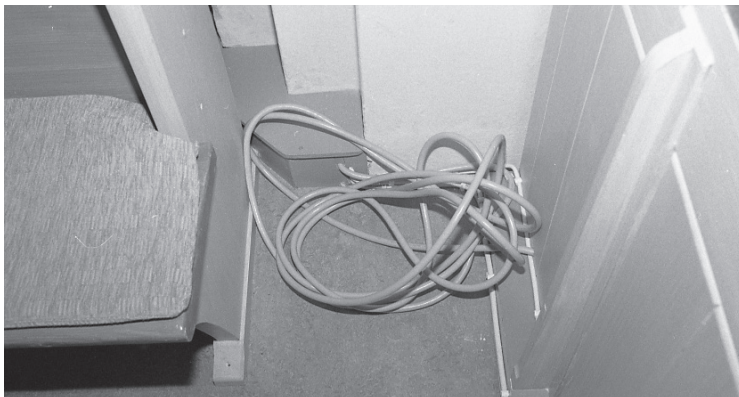
Glaspartiet besiktades vid slutbesiktningen december 2003 och godkändes då. Vid efterbesiktningen ett år senare granskades dörren upp mot läktaren som godkändes både vad gäller utförande, montering och målning. Vid efterbesiktningen var dock inte golvet åtgärdat, utan en ny matta skulle läggas. Samfälligheten framförde önskemål om att eventuellt ta bort den delen av linoleummattan som går ut i koret utanför glasväggen och här lägga tegel lika korgolvet i övrigt. Detta förslag har diskuterats under byggprocessens gång, men förutsätter medverkan av antikvarie vid genomförandet. Detta gjorde att ärendet inte helt avslutades med efterbesiktningen utan noterades i protokoll att ytterligare kontroll och besiktning kunde behöva utföras.

Länsmuseets generella synpunkt var att arbetena var utförda i enlighet med länsstyrelsens beslut och de av länsmuseet preciserade anvisningarna. De slutförda arbetena hade genomförts på ett antikvariskt tillfredsställande sätt och godkändes därför.

Antikvariska iakttagelser

Den utdragna processen gjorde att alla delar inte fullt ut skedde med antikvarisk medverkan, detta gäller framförallt omläggningen av golvet. Dessa arbeten utfördes efter efterbesiktningen och antikvarien kallades inte med anledning av detta. Arbetet är utfört, enligt uppgift av vaktmästaren, i relativ snar anslutning till efterbesiktningen, troligen under vintern/våren 2005.

Vad gäller digitalorgeln har problematiken delvis varit en annan, kontakten mellan leverantören och beställanden skedde via kantorn som inte deltog i byggmötena, antikvariens anvisningar togs därmed inte tillvara. Vissa delar vad gäller inmålning har därmed inte fullföljts.

De norra dörrarna hade vita glasningslister, de målades i samma kulör som dörrbladen.

Elkabeln till digitalorgeln drogs via främsta bänk.

Arkitekt och projektledare Lennart Arfwidsson besiktigar det nya glaspartiet.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum. Topografiska arkivet.

Tryckta källor

Haas, Jonas. 2006. *Kulturbeskrivning och bedömning Lommaryds kyrka*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2006:110

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	433-8650-2002
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2002-12-03
Jönköpings läns museums dnr:	257/02
Beställare:	Aneby kyrkliga samfällighet
Fastighetsägare:	Lommaryds församling
Arkitekt och projektledare:	Lennart Arfwidsson, ATRIO Västervik AB
Huvudentreprenör:	Huskvarna snickeri och inredning AB, gnm Klas Hagmarker
Underentreprenör:	Betonghåltagarna i Huskvarna
Sidoentreprenör, bygg:	WS-bygg, Aneby, Weine Solsjö
Sidoentreprenör, måleri:	Anne Håkansson Måleri AB
Antikvarisk kontrollant:	Britt-Marie Börjesgård
Rapportansvarig:	Britt-Marie Börjesgård
Slutbesiktning:	2003-12-05
Efterbesiktning:	2004-12-01
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Aneby kommun
Socken:	Aneby socken
Fastighetsbeteckning:	Aneby Lommaryd 5:1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Bilagor

Bilaga 1.

Fotografier från slut- respektive efterbesiktning.

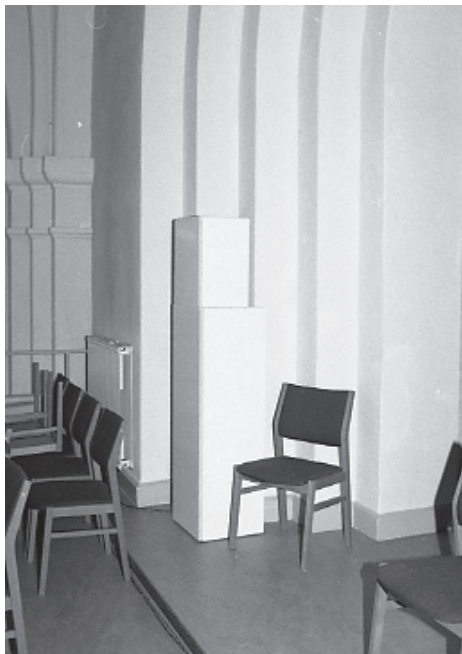

Lillkyrkan mot koret.

Till vänster: Det glasade partiet i stängt respektive öppet läge. Digitalorgeln står på korgolvet till väster i bild, vilket är tänkt läge då orgeln nyttjas för kyrkorummet i dess helhet.

Projektgruppen vid slutbesiktning, snickare Weine Solsjö, Leif Nylén, kyrkorådet, kyrkvaktmästare Curt Nylén, arkitekt Lennart Arfwidsson, från kyrkonämnd och kyrkoråd Arne Andersson, Ulla Andersson och Anita Henning, samt målarmästare Anne Håkansson med barn.

Glaspartiet målades i samma kulör som kolonnerna, dock utan accentfärger.

Till vänster: De stående högtalarna på läktaren.
Till vänster nedan: inbyggnad för sladd till digitalorgeln.

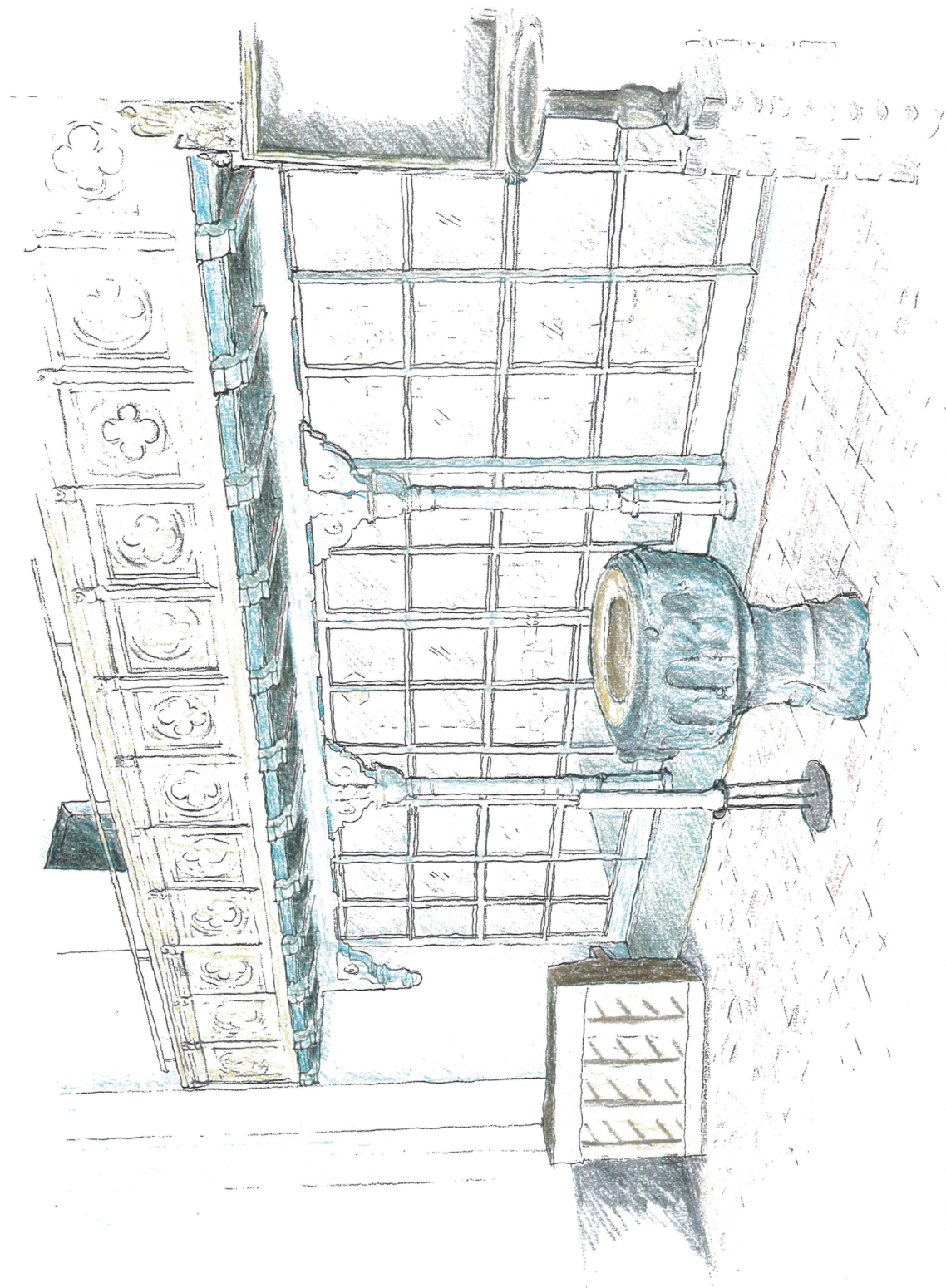
Vid efterbesiktningen noterades den på norra läktaren monterade högtalaren, en av de delar avseende digitalorgeln som inte samråddes kring.

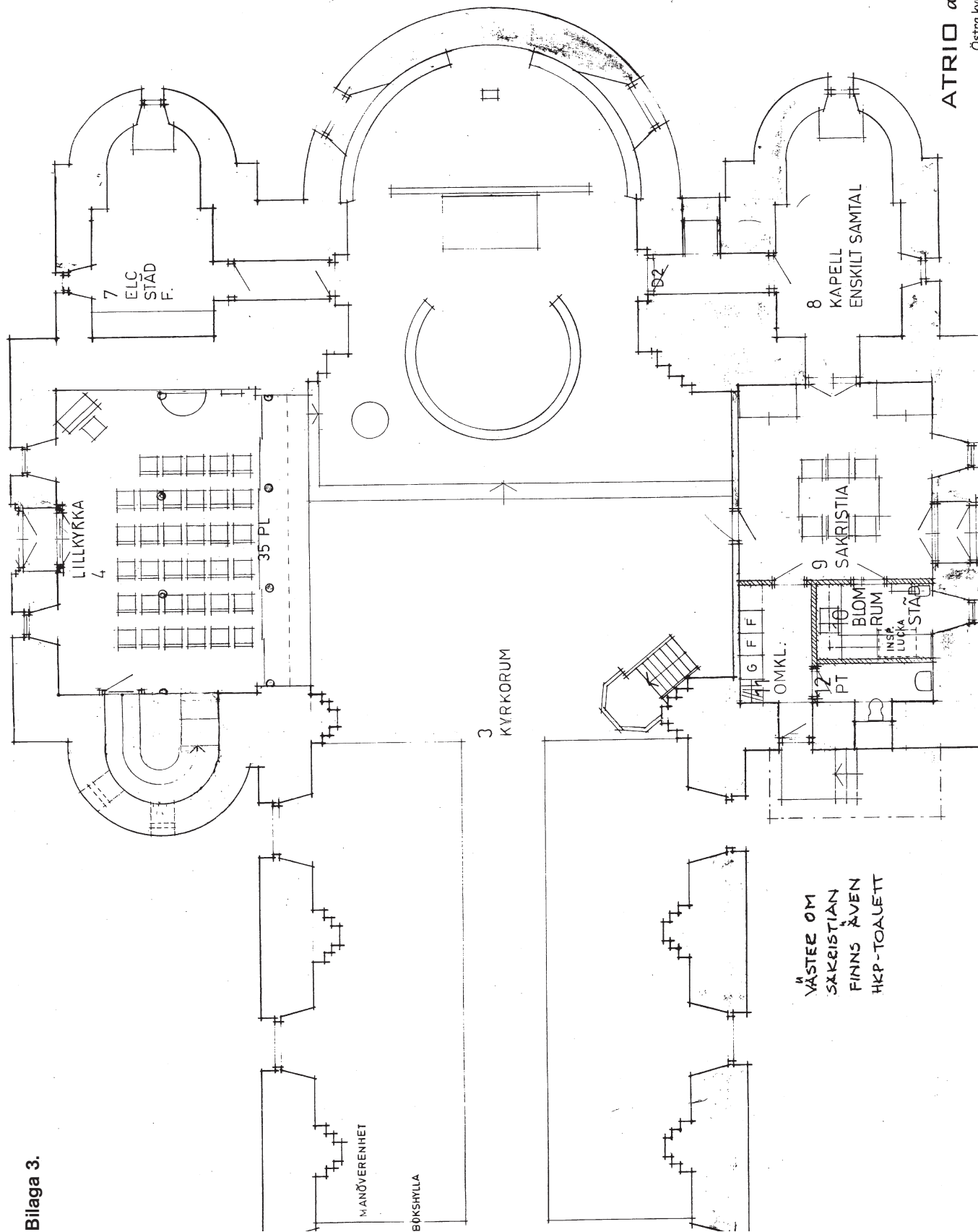
Dörren till läktaren är målad och klar.

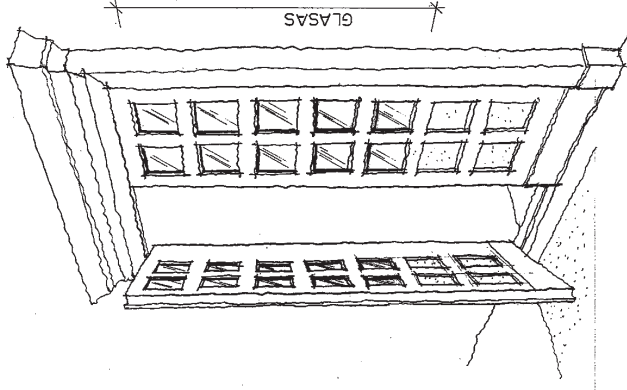

LOMMARÖDS KYRKA
SKISS TILL GLASPARTI FÖR LILLKYRKA

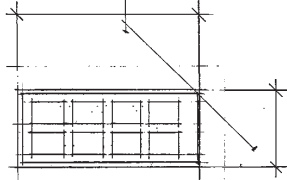
Bilaga 3.

UTTRAG UZ RITNING
NR A33:1 FRÅN
OMBYGGNADEN 1990

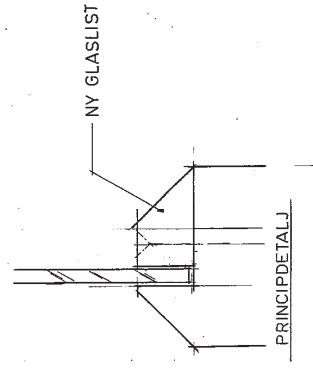
MÅTT, PROFILER OCH ÖVRIGT UTFÖRANDE
I PRINC LIKA DÖRR TILL ELC / STÅD
KONTR. PÅ PLATSEN

D 2 1ST V.

42: ASSA 505 + 701 + 256 BRUNOXID
EJ DRAGHANDTAG
I ÖVRIGT LIKA D 1

BEF. SPEGELDÖRR VID LILLKYRKA
FÖRSES MED FRANSKT ANTIKGLAS NATUR
SPEGLAR BORTTAGES I DE 5 ÖVRE
RAMARNA

PRINCIPDETALJ

ATER)

10 04

Hösten 2003 avskärmades norra korsarmen i Lommaryds kyrka med ett glasparti och den där sedan tidigare inredda "lillkyrkan" går därmed att nyttja som en sluten enhet.